

MIJENJA LI SE SLIKA DUŠOBRIŽNIKA U CRKVI?

Milan ŠIMUNOVIĆ, Rijeka

Sažetak

U ovom izlaganju polazi se od potrebe izražene na Drugom vatikanskom saboru i današnje pastoralne situacije da sliku dušobrižnika, to jest njegovu ulogu i mjesto u Crkvi treba promišljati kako bi mogao autentičnije odgovoriti svojem poslanju. Slijedeći koncilsku ekleziologiju zajedništva i temeljeći se na svijesti suvremenog čovjeka o svojem dostojanstvu, otkud proizlazi i potreba djelatnije suradnje i suodgovornosti, naglasak se stavlja na širenje pojma »dušobrižnika«, odnosno pastoralnog djelatnika, od ministerijalnog svećeništva na vjernike laike, počev od vjeroučiteljske do niza drugih službi.

U sklopu razmišljanja o promjeni slike dušobrižnika naglasci se stavljaju na one uloge koje više odgovaraju programu Crkve i očekivanjima suvremenog čovjeka koji je sve osjetljiviji na odnose u Crkvi, označene podjelom na »kler-laici« i time uvjetovane odnose. Među te nove karakteristike dušobrižnika očito ide dijaloško obilježje njegova rada. Ekleziološko načelo zajedništva zahtijeva da on bude graditelj zajedništva, da okuplja vjernike, u čemu dolazi do izražaja njegova evangelizatorska služba, što danas ističe pokret nove evangelizacije. Izgradnja zajednica zahtijeva od dušobrižnika da bude animator i koordinator crkvenog života i djelovanja i, u okviru toga, promicatelj novih crkvenih laičkih zvanja. On je svjedok vjere, komunikator poruke i iskustva vjere, što ga još više osposobljava da bude duhovni terapeut ili vođa. Da bi dušobrižnik mogao izvršiti taj zadatak, on bi trebao biti čovjek ideja, znači onaj koji ima jasne vizije onoga što vodi naprijed, a što je u biti eshatološke usmjerenosti postojanja Crkve.

Ključne riječi: dušobrižnik, dijalog, evangelizacija, službe u Crkvi, odnos prema laicima.

Pitanje identiteta današnjeg dušobrižnika vrlo je izazovno i kompleksno, jer već na prvi pogled ukazuje na nužnost zaokreta u razmišljanju o njegovu mjestu i djelovanju u suvremenom svijetu. Moglo bi se odmah odgovoriti da je očigledno kako se mjesto i uloga dušobrižnika mijenja, odnosno prilagođuje, ovisno o povijesnim okolnostima i naglascima u djelovanju Crkve u pojedinom vremenu. S druge strane, može se reći i to da je jasno što je dušobrižniku činiti, jer ima pred sobom Evandjelje i učiteljstvo Crkve.

Međutim, ako ustvrdimo da je dojučerašnja slika dušobrižnika na neki način zastarjela, može se postaviti pitanje: kako to da je nekadašnji dušobrižnik postizao velike rezultate i na osobnom duhovnom i na pastoralnom planu, što pokazuju brojni veliki i sveti ljudi, a danas uza sve veće mogućnosti rada ima puno toga

čime se ne možemo pohvaliti, tim više što je raskršćanjenost velikih masa sve veća. Stoga i svojevrsna napast da se »vraćamo na staro«, tražeći uzore u prošlosti, i na sadržajnom i metodološkom planu. Jer, sve nove metode, izgleda, ne mogu zastaviti tzv. »duhovnu eroziju« crkvenih zajednica čemu – kako mnogi primjećuju – nije puno pomogao ni Drugi vatikanski sabor i suvremeniji lik dušobrižnika koji je on zacrtao.

S druge strane, dušobrižnik svećenik danas je na poseban način »tražena osoba«. Bez obzira na motivacije zbog kojih mu se nakon demokratskih promjena mnogi obraćaju, on je sve izloženiji i zaposleniji. Štoviše, u njemu se rađa i svojevrsna napetost zbog sve većih obveza, počev od vjeronauka u školi te drugih mogućnosti rada koje jednostavno mora iskoristiti u svojem pastoralnom djelovanju.

Nešto se nezaustavljivo mijenja

Vjerni događaju utjelovljenja Sina Božjega, Crkva i njeni pastiri dužni su, u »vjernosti Bogu i čovjeku«, ići ukorak s vremenom i premišljati svoj način poslanja. Demokracija u kojoj živimo nešto je zahtjevno, budući da su ponuđene velike mogućnosti rada, a život i djelovanje dušobrižnika sve više su transparentniji. S druge strane nužno je u razmišljanju o liku dušobrižnika voditi računa i o činjenici dugogodišnjeg sužavanja slike Crkve na kler i redovništvo, što se često izražava pojmom tzv. »klerikalne Crkve«, bilo da joj to pripisuju oni koji joj nisu skloni, bilo sami vjernici koji još uvijek misle Crkvu »kroz kler«. Činjenica je ipak da je dugi niz godina, ako ne i stoljeća, u svijesti vjernika pojam »dušobrižnika« pripadao samo kleru, odnosno muškom redovništvu. Čak niti ulazak redovnica u navjestiteljsku, odnosno katehetsku službu nije u svijesti vjernika proizveo neki naročit pomak. Tek poslije Drugog vatikanskog sabora, kad se naglašava važnost laikata, ali ne samo kao »produžene ruke klera, jer rekao je već Pio XII. da laici nisu samo članovi Crkve već su Crkva¹, značajnije se širi i obogaćuje »slika dušobrižnika«.

Laici preuzimaju neke važne službe unutar Crkve, osobito vjeroučiteljsku, što očito uvjetuje i širenje pojma »dušobrižnika«. Štoviše, sav vjernički narod na određen način sudjeluje u Kristovu proročkom, kraljevskom i svećeničkom poslanju. Takav koncilski nauk otvara vrata, uz ono klasično to jest svećeničko, i drugim crkvenim zvanjima i službama. Očiti je zadatak Crkve da unapređuje različita kršćanska, odnosno crkvena zvanja. Zato, kad danas govorimo o »dušo-

---

¹ PAPA PIO XII.: Govor novim kardinalima (20. veljače 1946.), u: AAS 38 (1946.) 149.

brižniku«, moramo ovo imati pred očima i ne »misliti ga samo u kleričkim kategorijama«, jer bi to očito vodilo osiromašenju Crkve.

Nastavljanje Kristova poslanja u odnosu na ljude, na cijeli svijet, određivalo je od početka smisao postojanja Crkve kao zajednice koja je »znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda«².

Odgovor na pitanje mijenja li se i u kojem smjeru slika dušobrižnika ovisi u prvom redu o tome kako shvaćamo Crkvu danas. Očito je da polazimo od slike Crkve koja je utemeljena na Drugom vatikanskom saboru koji je, nasuprot ideji Crkve kao »savršenog društva«, stavio naglasak na »Crkvu-zajedništvo«, Crkvu koja je sva »subjekt slušanja i navještaja«, sva »misterij i zajednica«, na putu u povijesti i u poslanju. Ipak valja reći da se u okviru te promjene uočava i svojevrсна dijalektika između ideje o Crkvi kao posrednici spasenja, kao »sveopćeg sakramenta spasenja«, kao Crkvi koja smjera da k sebi pozove sve ljude da bi se spasili i Crkve kao »služiteljice« Krista Gospodina, »znak« koji naviješta Krista kao »sakrament sveopćeg poslanja«. Zadatak je Crkve da ljude vodi Kristu, da se obraćaju, da se odgajaju u vjeri u Njega i tako žive. Riječ je, dakle, o Crkvi koja radi na tome da svi pripadaju ne njoj, nego Kristu Gospodinu. Jasno je da ovakav zaokret uvjetuje i sliku dušobrižnika danas koji je u prvom redu obilježen kristocentrizmom, a ne »ekleziocentrizmom«.

Iako su svi članovi Crkve subjekti-nositelji pastoralna, valja reći da postoje određene osobe koje imaju specijalnu ulogu ili misterij u posredovanju spasenja. Jasno je, na temelju Evanđelja i tradicije Crkve, da je misterijalno svećeništvo, to jest biskupska odnosno svećenička služba stožerna, sa specijalnim poslanjem i odgovornošću. Ali treba odmah reći da oni imaju veliku odgovornost u stimuliranju poslanja svih slojeva Božjega naroda. Zato će naš govor o »dušobrižniku« biti istodobno govor u postojećim i novim kategorijama, to jest o svećeniku i o novim crkvenim odnosno laičkim zvanjima, u svijesti da je sva Crkva misterijalna.

U naslovu je zadan pojam »dušobrižnik« koji ima svoju tradiciju iako je, s današnjeg gledišta, obilježen nečim dihotomskim, to jest kao da bi njegov posao bio samo »briga za duše«, a ne za cjelovitog čovjeka i njegovu promociju kako ga shvaća suvremena teološka antropologija. Zato se u pastoralnoj teologiji javljaju novi termini poput pastoralnog radnika, djelatnika i dr. U ovom izlaganju pojam »dušobrižnik« shvaćam u najširem smislu riječi, to jest u smislu pomaganja ljudima da mogu smislenije i u punini živjeti prema Božjoj zamisli, što je najbolje došlo do izražaja na Drugom vatikanskom saboru, bilo unutar Crkve što je i glavni zadatak ovog izlaganja, bilo u odnosu na sve ljude kojima je poslan.

² *Lumen gentium*, br. 1.

Neke važnije karakteristike dušobrižnika danas

Čovjek dijaloga

Slika odnosno uloga i mjesto dušobrižnika u Crkvi počela se izrazitije mijenjati još krajem šezdesetih godina. Tome su pridonijeli veliki obnoviteljski procesi u suvremenom svijetu, nova svijest suvremenog čovjeka o njemu samome s jedne strane, a pogotovo nova slika Crkve, odnosno nova svijest o njezinu poslanju i djelovanju i unutar Crkve i u suvremenom svijetu uopće, s druge strane. Dosta je prisjetiti se prvih stranica konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu da se uoči sva kompleksnost novonastale situacije koja poziva na drukčije postavljanje Crkve, odnosno tumačenje novih »znakova vremena«. Iako u toj težnji za neograničenom slobodom i određenom emancipacijom od svih strogo definiranih sustava, struktura i dogmi, što se zapaža kod suvremenog čovjeka, Crkva vidi ne male opasnosti i određena osiromašenja čovjeka, osobito u relativiziranju nekih temeljnih vrijednosti, ona se ipak u biti postavlja prema tom svijetu i čovjeku s određenom simpatijom. Ona želi s njim »zapodjenuti dijalog«, čak i onda kad je riječ o najoprečnijim strujanjima, ponekad i izrazito protivnim poslanju Crkve, ne pribjegavajući osudama već tražeći odgovore na mnoga pitanja, kao »lijek« za unutarnje napetosti i muke koje čovjek doživljava. Ona se ne postavlja »nasuprot tom svijetu«, već »unutar svijeta«.

Nema sumnje da se taj proces odrazio i na sliku dušobrižnika na našim prostorima, uza sve to što je Crkva bila prisiljena živjeti dugi niz godina u svojevrsnom »getu«, u nemogućnosti da cjelovito i slobodno razvije svoje djelovanje. Ipak, postavljanje Crkve na liniju »služenja« tom i takvom svijetu potpuno mijenja i sliku došobrižnika. Od njega se sada traži velik napor prijelaza iz pastoralne strategije koja je bila usmjerena na »obranu i očuvanje« prema strategiji »novih dostignuća i pastoralnog stvaralaštva«. Svećenik i svi drugi pastoralni djelatnici stavljaju se na »put dijaloga« koji je već Pavao VI. nazvao novim »putem evangelizacije«³. Očito je da taj prijelaz nije lagan, jer treba stupiti u dijalog a negdje i u izravnu suradnju u nekim pitanjima i s onima koji su Crkvi učinili niz nepravdi, počev od ograničenja njezina djelovanja do općeg stava onodobne nepovoljne društvene klime. Valja voditi računa i o činjenici da će mnogi i danas dolaziti ne uvijek s čistom motivacijom i željom da »idu na ruku Crkvi«.

Dijaloško usmjerenje, suočenje s dostignućima suvremenog čovjeka i društva u cjelini, ali u hrabrom svjedočenju evandeoske istine s jedne strane te pozorno »čitanje svega pozitivnoga« s druge strane, posebno je došlo do izražaja u

---

³ Dijaloška dimenzija pastorala na našim prostorima počela je živjeti posebno sedamdesetih godina, očito pod utjecajem i Drugog vatikanskog sabora. Dijalog je unutarnji zahtjev kršćanske poruke i Crkve, a time i njezine evangelizacije, kako je snažno naglasio Papa Pavao VI. – Usp. *Ecclesiam suam*, br. 60–118.

nastupanju demokratskih promjena i pluralističkog mentaliteta. Takav dijaloški stav na poseban je način važan u zadatku »evangelizacije javnosti«, u odnosu sa svim društvenim zbivanjima.

Dijaloško opredjeljenje dušobrižnika danas stavlja u prvi plan i njegovu suradnju s ostalim dušobrižnicima na razini mjesne Crkve, što dolazi na vidjelo osobito u ekipnom radu, nasuprot individualističkom tipu koji se zatvara u svoje okvire, nesposoban za reviziju mišljenja i djelovanja. Zato je suvremeni dušobrižnik nužno čovjek suradnje.

Graditelj zajedništva

Ivan Pavao II. u dokumentu *Christifideles laici* naglašava hitnu potrebu »prepravljanja tkiva ljudskoga društva«⁴, a na liniji onih misli što ih je izrekao već Pavao VI. u *Evangelii nuntiandi*, to jest da se snagom Evanđelje »isprevrne mjerila ljudskog prosuđivanja, ustaljene vrednote, interese, misaona kretanja, ishodišna nadahnuća i životne obrasce koji su unutar ljudskog društva u suprotnosti s Božjom riječi i njegovim naumom spasenja«⁵ Ali uz uvjet, kaže Ivan Pavao II., da se izvrši i »prepravljanje tkiva samih crkvenih odnosno župnih zajednica«.⁶

Od odlučujućeg je značenja bila i ostaje »ekleziologija zajedništva« Drugog vatikanskog sabora: Božji narod, misterij, Tijelo Kristovo i odatle zajedništvo i poslanje kao bitne odrednice crkvenog djelovanja. Dalekosežno načelo za cjelokupan život Crkve i njezino poslanje bilo je naglašavanje »jednakosti dostojanstva« svih krštenika na temelju krštenja, dakako, u različitosti službi.

Mislim da još nismo dosta svjesni svega onoga što proizlazi iz svijesti Crkve o sebi kao Božjem narodu. Zato neki pastoralisti drže da je zadatak Crkve da radi na prevladavanju tzv. »pastoralne šizme« u Crkvi. To je, kako navodi P. Zulehner, onaj društveni oblik Crkve u kojoj ne postoje »samo pozvani, samo subjekti, već pozvani i nepozvani, subjekti i objekti, osobe koje misle na druge i osobe za koje se brine: učeća i slušajuća Crkva, crkveni autoritet i 'duhovni podložnici', asistenti i asistirani«⁷. Prema takvoj slici Crkve dušobrižnik je još uvijek 'nad narodom', a ne 'u narodu'.

Na temelju svijesti dostojanstva koju suvremen čovjek ima o sebi, a Drugi vatikanski sabor, kako je već naglašeno, ističe jasno »jednakost dostojanstva«⁸ u

⁴ PAPA IVAN PAVAO II.: *Christifideles laici*, br. 34.

⁵ PAPA PAVAO VI.: *Evangelii nuntiandi*, br. 19.

⁶ PAPA IVAN PAVAO II.: *Christifideles laici*, br. 34.

⁷ P. ZULEHNER: *Theologia pastorale 2. Pastorale della comunità Luoghi di prassi cristiana*, Brescia, 1992., str. 127.

⁸ *Lumen gentium*, br. 32.

Crkvi, proizlazi zadatak dušobrižnika da bude čovjek koji će takav stav promicati na razini Crkve, to jest pojedine kršćanske odnosno župne zajednice. Ako je »dvodjelnost Crkve« (kler-laici) često pogodovala pasivnosti i neodgovornosti vjernika, zadatak je svećenika da pospješuje promjenu ove situacije, to jest od »-Crkve naroda« prema »Crkvi za narod«, ali uz uvjet da narod ne bude shvaćen kao »pobožna masa ili baza« u odnosu na »vrh«, neki »vjerni puk«, već aktivan čimbenik u življenju zajedništva i crkvenosti. Štoviše, stvarnost Crkve promatra se kroz prizmu zajedništva u stvarnoj kršćanskoj odnosno župnoj zajednici.

U vidu izgradnje zajedništva nužno je istaknuti važnost suradnje i suodgovornosti. Suodgovornost se rađa iz suzajedništva, kao pravo i zadatak, posebno na temelju krštenja. Biti suodgovoran, naglašava G. Cardaropoli, »nije po sebi u suprotnosti s hijerarhijskom naravi Crkve; štoviše, ona je još pojačava, jer znači da se vlastiti dio odgovornosti provodi zajedno s biskupima koji su »vidljivi znakovi Krista glave«⁹. U protivnom, svaka autonomija bila bi negacija suodgovornosti, kako ističe sv. Pavao, to jest udovi se ne smiju dijeliti jedni od drugih. Tako se ne mogu dijeliti ni pojedini vjernici, bilo u kojoj službi, osobito u onim odgovornijima, od svojih pastira, osobito biskupa. U tom kontekstu zadatak je dušobrižnika svećenika da priznaje i podupire »dostojanstvo i odgovornost laika u Crkvi... dapače neka ih potiču da poduzimaju i djela vlastitom pobudom«¹⁰. Novi crkveni zakonik govori o upoznavanju i promicanju onog dijela što ga laici imaju u poslanju Crkve. Poistovjećivanje sa zajednicom, njezinim problemima i zadacima raste sve više putem sudjelovanja. Zato je providonosno što Ivan Pavao II., govoreći o laicima, naglašava ulogu ne samo savjetovanja već u nekim slučajevima i odlučivanja, pa će »sudjelovanje u praksi biti sve šire i snažnije«, tako će se bolje »očitovati crkveno zajedništvo svih«¹¹. Zadatak je dušobrižnika svećenika okupljanje i izgradnja zajednice vjernika u Kristu, nasuprot individualističkoj teologiji prezbiterata koja ga je zamišljala uglavnom u individualnom odnosu s Bogom, zanemarujući njegovu smještenost u zajednici. Budući da je čovjek »biće u odnosu«, zadatak je dušobrižnika svećenika da, nasuprot tendenciji individualizma, goji u sebi sposobnost da djeluje zajednički s drugima¹². U naglašavanju crkvenog zajedništva svih dolazi do izražaja i nova svijest crkvenosti, gdje je laik kao i klerik, »crkvena osoba«.

Prema načelu subsidiarnosti viša instancija ne treba donositi odluke ako njih može sasvim dobro donijeti i neka niža instancija koja ima za to potrebno znanje.

⁹ G. CARDAROPOLI: *La pastorale come mediazione salvifica*, Assisi, 1982., str. 190.

¹⁰ *Lumen gentium*, br. 37.

¹¹ PAPA IVAN PAVAO II.: *Christifideles laici*, br. 25.

¹² T. ŠAGI-BUNIĆ, *Svećenik kome da služi*, Zagreb, 1970., str. 30; T. ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema*, Zagreb, 1969., str. 156.

To je jedno od temeljnih načela katoličkog društvenog nauka, s naglaskom na vrijednosti i slobodi svake pojedine osobe. Zato je neopravdano strahovanje da se to prihvati i u okviru crkvene zajednice. Pavao VI. vidi u jednakosti i u sudjelovanju temeljne aspiracije suvremenog čovjeka¹³. Taj duh »zakucacao« je i na vrata Crkve i naišao na odgovor na Drugom vatikanskom saboru, samo je pitanje koliko se to ostvaruje u praksi, u strukturama zajedništva, počev od raznih vijeća na biskupijskoj, odnosno župnoj razini.

Budući da je svećenik graditelj crkvenog zajedništva i sudjelovanja, on treba imati istančaniji osjećaj za solidarnost, toliko isticanu vrednotu od Ivana Pavla II. na društvenom i crkvenom planu. To znači da će imati osjećaja za sve pothvate Crkve u kojima će se zdušno zalagati, kako teret ne bi pao samo na manji dio.

Liturg i evangelizator-učitelj

Društveni pluralizam stavlja Crkvu pred zadatak temeljnog preišljavanja svojega poslanja i nove opcije nakon što je prošlo vrijeme tzv. »sociološke Crkve« ili »Crkve mase« u kojoj se postajalo kršćaninom po nekom naslijeđu ili pod utjecajem određene okoline. Naprotiv, takav proces »religiozne socijalizacije« sve manje funkcionira u vremenu u kojemu se naglasak stavlja na slobodno i svjesno prihvaćanje Evanđelja i stvaranje Crkve odraslih i odgovornih vjernika¹⁴.

Ova situacija uvelike mijenja poziciju dušobrižnika svećenika koji se često iscrpljivao u »zadovoljavanju vjerskih potreba ili podjelbi sakramenata«, i to pretežito djeci i starijima. Svijest o sve većem »religioznom infantilizmu« odraslih na neki način sili dušobrižnika da premisli svoj dosadašnji rad tako da se usmjeri prema odraslima kao prvim adresatima Evanđelja. Među instance koje su na pomolu posljednjih godina očito valja ubrojiti i strukturu katekumenata, bilo kao uvođenje nekrštenih u vjeru i život kršćanske zajednice, ili svijesti odnosno dimenzije cjelokupnog pastorala koji mora sve više biti obilježen katekumenalnom dimenzijom. To znači da se i mnogi odrasli u Crkvi ne razlikuju puno od onih koji nisu kršteni, što se iskazuje u površnosti i nepoznavanju i življenju vjere. Ta situacija uvjetovala je i nastanak novog pokreta u Crkvi, to jest reevangelizacije ili nove evangelizacije, nove u sadržajnim naglascima, nove u žaru i nove u metodama.

Tako je došla do izražaja prvenstvena uloga svećenika kao evangelizatora koji će se morati odreći, ili će ga se trebati oslobađati, niza poslova kako bi se mogao posvetiti učiteljskoj službi. Treba, naime, imati pred očima neke važne činjenice koje ukazuju na potrebu nove evangelizacije:

¹³ Usp. PAPA PAVAO VI.: *Octogesima adveniens*, br. 47.

¹⁴ E. ALBERICH: *Orientamenti attuali della catechesi*, Torino-Leumann, 1971., str. 29–41.

a) da su generacije vjernika, i postojećih i potencijalnih, pedeset godina odgajane u ateizmu i indiferentizmu, to jest da žive s ateističkim naslijeđem koje su ostavile desetljeća komunizma i sekularizma;

b) da se kršćanstvo ne malog broja vjernika temelji uglavnom na nacionalnim i tradicionalnim osjećajima i običajima, na izboru onoga što im od kršćanstva trenutačno odgovara, ali sve više bez naročite veze s Evanđeljem i učenjem Crkve (nastajanje tzv. »narodne religije«);

c) da se naglo širi potrošački i hedonistički mentalitet i relativiziranje temeljnih ljudskih i vjerničkih vrijednosti;

d) da je na djelu razoran i izazovan utjecaj vjerskih sekta i novih religioznih pokreta.

Nema sumnje da u prvi plan treba staviti pastoralnog radnika u ulozi evangelizatora. On se za to školovanjem osposobljavao, a pozvan je da se trajno doškoluje da bi mogao provoditi novu evangelizaciju, dakako, u uskoj suradnji sa svim kvalificiranim kršćanima, od katehista dalje.

Može netko primijetiti da bi isticanje prvenstvene uloge evangelizatora moglo u drugi plan staviti ulogu dušobrižnika-svećenika kao liturga, to jest predvođitelja euharistijske celebracije, što je i prema mišljenju Drugog vatikanskog sabora »središte svećenikove službe«. Nije riječ o nekom pomicanju naglaska, već o komplementarnosti. Božji narodi, naglašava već *Presbyterorum ordinis*, ponajprije se ujedinjuju riječju Boga života koja se doista može s pravom tražiti od biskupa i svećenika. Budući da se nitko ne može spasiti ako prije ne uzvjeruje, evangelizacija je prvotni zadatak svećenika. Jasno je da ona crpi snagu i moć od Euharistije. Bez obzira na to što je taj zadatak težak i često mučan, dušobrižnik ne smije od toga bježati. Kršćanski su sakramenti »sakramenti vjere«, to jest samo se vjerom plodonosno prihvaćaju. Zato je u situaciji u kojoj su mnogi sakramentalizirani a nisu pravo evangelizirani, ili još uvijek traže sakramente bez spremnosti da prihvate ono što iz njih proizlazi, naglasak na dušobrižniku kao evangelizatoru, izbjegavajući napast da završi u individualnom adoriranju i pobožnom celebriranju ili u »dijeljenju sakramenata bez pokrića«, to jest bez nužne evangelizacije koja vodi k vjeri¹⁵.

A kad je riječ o ulozi dušobrižnika svećenika kao liturga, njegova je naglašena dužnost bdjeti nad dostojanstvom liturgije kao »središta i vrhunca djelova-

¹⁵ T. ŠAGI BUNIĆ drži »da bi zapravo krivo radio onaj prezbiter koji bi pobjegao u individualno adoriranje i samotno pobožno celebriranje da se oslobodi mučnog i često neuspjesima zagorčnog nastojanja oko toga da »ljudi svjesno, slobodno i zahvalno prihvate djelo Božje i da ga u svemu životu očitaju«. Kolikogod je takav bijeg ljudski razumljiv kad pritisnu gorčine, on je zapravo demisija i dezertiranje iz specifičnosti svećeničke egzistencije...«. Usp. T. ŠAGI-BUNIĆ: *Svećenik kome da služi*, nav. dj., str. 38–39.

nja« Crkve. Činjenica je, naime, da velik dio vjernika nije evangeliziran i da nije pripremljen da djelatno i aktivno sudjeluje u slavlju Crkve. Danas je opasnost da Misa ne postane »kulisom za narodne svečanosti«, obredni čin koji bi ukrašavao društvene ceremonije. Odgoj djece i mladih, kao i odraslih, za pravo sudjelovanje u Euharistiji, sa svim mogućnostima koje pružaju noviji crkveni dokumenti, s aktivnim sudjelovanjem i stvaralaštvom, omogućit će da ona bude i snažan trenutak evangelizacije. Nema nikakve perspektive apostolat bez euharistijskog života. U tom smislu zadatak je svećenika stvarati jake »euharistijske jezgre«, to jest zajednice kršćana koje će živjeti od Euharistije. Inače, sve će završiti u aktivizmu bez perspektive.

Očito je da sve to često stavlja u pitanje samog dušobrižnika-svećenika, to jest koliko je spreman za službu nove evangelizacije u stimuliranju prijelaza iz »župe servisa« u »župu evangelizacijskog angažmana«. Svećenik učitelj do jučer je imao unaprijed određen program religioznih tvrdnji, zaokupljen više kako će biti »doktrinalno kompletan« i izvršiti sve što je propisano, često na dogmatski i apologetski način. Danas se mora predstaviti kao onaj koji je poslušan riječi Božjoj, sve više i dublje ulazi u istinu, s jedne strane »zadanu«, ali istodobno i »obeznačenu«. To je put traženja, trajnog meditiranja, zauzetog ulaženja u dubine Božjega bogatstva. Ako evangelizator mora biti kompetentan, u isto vrijeme je onaj koji u zajednici traži što je volja Božja i njegova poruka za čovjeka u konkretnoj situaciji. On se stavlja na put s tim čovjekom tražiteljem i istinu Evanđelja naviješta u obliku ponude i poziva. Bez sumnje je od odlučujućeg značenja koju »sliku o Bogu i čovjeku« ima, kako se ne bi čak i nesvjesno događalo da se lice Božje »više skriva nego otkriva«.

Teološko razmišljanje ide k tome da se u odraslom vidi adresata i prvog subjekta pastoralne akcije Crkve. Zato je razumljivo da se današnji evangelizator sve više opredjeljuje za rad s mladima i odraslima. Zabrinjavajuća je pojava da masa odraslih ne poznaje ne samo Evanđelje već i socijalni nauk Crkve, izražen osobito u najnovijim enciklikama Ivana Pavla II. Stoga zadatak razmišljanja kako sve to bogatstvo učiniti dostupnim što širem broju vjernika (počev od župnika čitaonica i dr.). A to je zadatak koji za sobom povlači temeljito premišljanje mnogih stilova rada nakon što je ranije bio usmjeren pretežno na djecu. Odatle i sva ozbiljnost kateheze koja je u određenoj opasnosti da zanemari župnu komponentu, to jest župnu katehezu, nakon što je vjeronauk ušao u školu. Neki pokazatelji već pozivaju na zabrinutost i time drukčije vrednovanje župne kateheze kao procesa uvođenja u vjeru i život kršćanske zajednice.

Animator, koordinator i promicatelj novih Crkvenih zvanja

U vremenima kada, kako je naglašeno, kršćanska vjera nije pravo i dosta podržavana od kulture i od obitelji, potrebni su muževi i žene koji će po svojem in-

timnom pozivu, na temelju krštenja, potpomoći zajednici vjernika da može cjelovitije djelovati. Nije pretjerano reći da u Crkvi nije još pravo zaživjela ideja poslanja svih, ne samo dušobrižnika¹⁶. Još uvijek uvelike vlada mentalitet da je zadaća Crkve »zadaća klera«, u najboljem slučaju klera i zauzetijih laika. Bolest individualizma zavladała je i u mnogim kršćanskim zajednicama, što vodi u izolaciju, zatvaranje u »svoj mali svijet«. Budući da Crkva ne postoji samo za sebe već za druge, za slavu Božju i spasenje svih ljudi, nužna je promjena mentaliteta naših kršćanskih zajednica kako se vjernici ne bi i dalje doživljavali kroz prizmu starog crkvenog zakonika, to jest kao oni koji imaju pravo »tražiti i primati sakramente«.

Zahtjev poslanja, to jest odgovornosti za druge, mijenja i poziciju dušobrižnika, osobito svećenika. Njegov je jedan od bitnih zadataka da se kršćani, prema svojim darovima i sposobnostima ili karizmama, stave u službu Evanđelja u svojoj župnoj, odnosno biskupijskoj zajednici. To proizlazi iz ekleziologije zajedništva, u odgovornosti svih za poslanje Crkve, a ne uglavnom stoga što je na djelu veliko pomanjkanje klera. Velika je, dakle, odgovornost dušobrižnika svećenika u stimuliranju odgoja i izobrazbe onih crkvenih zvanja koja će biti kadra preuzeti različite odgovornosti u Crkvi kao što su: pastoralni asistenti i referenti, referenti zajednice (kao što se već ostvaruje u nekim zapadnim zemljama), službe voditelja malih zajednica, trajni đakoni, voditelji molitvenih skupina, vjeroučitelji i katehisti, karitativni djelatnici, liturgijski suradnici te oni koji će se angažirati na društvenom i političkom području¹⁷. Pritom valja reći da sve ove službe predstavljaju »izraz snage koju je Krist darovao svemu Božjem narodu, omogućujući mu da sudjeluje u njegovu mesijanskom poslanju«¹⁸.

Vrijeme demokracije u nas je otvorilo i velike mogućnosti za izrastanje takvih crkvenih zvanja, što prije nije bilo moguće. Uloga je dušobrižnika svećenika stvaranje povjerenja između klera i laika, u prihvaćanju konstruktivne kritike i inicijative. Prevladavanjem »klerikalne slike Crkve« i usvajanjem slike Crkve kao Božjeg naroda, misterija i Tijela Kristova, otvaraju se velike mogućnosti za angažman svih vjernika. Ivan Pavao II. upotrebljava »sliku vinograda«, kako bi zornije naglasio da nitko u Crkvi ne bi smio ostati nezaposlen¹⁹. Od dušobrižnika za kojega se uglavnom držalo da ima vlast nad određenim teritorijem, znači i lju-

¹⁶ PAPA PAVAO VI. naglašava da je cijela Crkva misionarska, a djelo evangelizacije temeljna je dužnost Božjega naroda, usp. *Evangelii nuntiandi*, br. 59. Usp. G. CARDAROPOLI: nav. dj. str. 186–210, usp. *Ad gentes*, br. 35.

¹⁷ PAPA PAVAO VI.: *Evangelii nuntiandi*, br. 73. Usp. J. BALOBAN: *Djelovanje Crkve u novim društvenim uvjetima*, Zagreb, 1995., str. 131–134.

¹⁸ PAPA IVAN PAVAO II.: *Tertio millennio adveniente*, br. 21.

¹⁹ PAPA IVAN PAVAO II.: *Christifideles laici*, br. 8.

dima, on prerasta u predvoditelja kojemu se »povjerava briga za ljude« na određenom području, kako naglašava novi crkveni zakonik. Tako naglasak nije u prvom redu ili isključivo na upravljanju već na pomaganju ljudima u njihovu odnosu prema Bogu, u rješavanju njihovih duhovnih problema. Dušobrižnik nije netko tko je »visoko«, već onaj koji svjedoči, koji je uvjerljiv životom po vjeri. Iz toga proizlazi da dušobrižnik »ne mora i ne smije« raditi sve sam, već koordinirati razne službe. On je okupljatelj zajednice²⁰. On nije isključivo čovjek kulta, već animator i promotor suradnje u zajednici. To nužno uključuje i oslobađanje od paternalističkog stila dušobrižništva i ujedno pretjeranog osjećaja »žrtve« jer mora toliko toga uraditi sam, budući da jednostavno nije poradio dosta na tome da svoj dio preuzmu i drugi.

Komunikator i terapeut – duhovni voda

Sin se Božji utjelovljuje da počne dijalog sa čovjekom, da stupi s njim u dodir kako bi ga poveo tamo gdje bi trebao biti, prema zajedništvu s Bogom. Bog se otkriva, otvara i komunicira svoju ljubav i svoj plan spasenja po Kristu. Stoga i definiranje navještaja, od propovijedanja do kateheze, kao »komuniciranje poruke iskustva vjere«.

Dušobrižnik je pozvan da u prvom redu bude komunikator. Ali to komuniciranje nije samo riječju, već ponajprije životom. On se više ne može »sakrivati« iza jasnoće teoloških argumenata, često negdje jedini ili rijetki »učeni čovjek«, već mora nastupati uvjerljivošću prepoznatljive i osvjedočene vjere. To današnji čovjek najprije i najviše zapaža i očekuje. Tu je odlučujuća uloga dušobrižnika svećenika koji ima duboko iskustvo vjere, živi s Bogom i kao takav može provoditi mistagogiju, to jest voditi ljude da se sa svom ozbiljnošću postave pred onim misterijem što je njihov život od početka: misterij povijesti Božje sa svakom pojedinom osobom²¹. To je ono što se uvijek naglašavalo u duhovnom vodstvu, to jest pomaganje čovjeku da uspostavi pravi dodir sa sobom, s drugima a što je najvažnije – s Bogom. To će se na osobit način odraziti u uvođenju u liturgijski život, u Euharistiju.

Narod očekuje od dušobrižnika svećenika pomoć u svim, osobito težim duhovnim situacijama, to jest »duhovnu asistenciju«. Frustracije koje nosi suvremen život, a osobito stresovi i traume kao posljedica domovinskog rata, trajni su izazov za današnjeg dušobrižnika na ovim prostorima. Dušobrižnik svećenik, kao i ostali dušobrižnici, vjernici laici koji se za tu službu posebno pripremaju, pozvani su u prvom redu na služiteljsku ulogu mnogim ugroženima, kao duhovni

²⁰ Usp. T. ŠAGI-BUNIĆ: *Svećenik kome da služi*, nav. dj., str. 39.

²¹ P. ZULEHNER: nav. dj., str. 187.

suputnici i supatnici. Uloga tješitelja ili »eklezijalna terapija« koja je kod Isusa i u prvim kršćanskim zajednicama predstavljala središnji moment²² trebala bi biti jedna od bitnih značajki nove slike dušobrižnika. Zato valja revitalizirati duhovne razgovore, vježbe i sve one susrete na kojima će se događati »duhovna ozdravljenja«, da čovjek može smislenije živjeti.

Činjenica da je »dušobrižništvo«, prakticirano ponekad od svećenika, malo »pastoralno terapeutsko«, ovisi također »o okolnosti što ponekad bivaju prepuštene svećeništvu osobe koje nisu uvijek obdarene prikladnim sposobnostima za prakticiranje terapeutske brige za duše. To još ne bi bila tragedija kad bi oni bili otvoreni da porade kako bi u dostatnoj mjeri poboljšali svoju terapeutsku kompetenciju«²³. Zadatak je, naime, dušobrižnika da stimulira rast zajednicâ u kojima će se događati susret s Bogom, a time i obnova čovjeka u punini ili duhovno ozdravljenje. Jer, prema P. Zulehneru, temeljni je smisao Crkve da unutar čovječanstva bude zajednica ljudi koja zna ljudski živjeti, to znači ljubiti, jer živi u području pod Božjim oslobađajućim vodstvom. Dosljedno tome, znači da tamo gdje kršćani stvarno žive od Duha Svetoga može cvjetati »civilizacija ljubavi«²⁴.

Vizionar – za treće tisućljeće

Crkva Drugog vatikanskog sabora i u pokoncilskim dokumentima, s bogatim iskustvima posljednjih godina pokoncilске obnove, ne može nikako pasti u napašt da, iako se na trenutke osjetila »umornom« – što je ljudski razumljivo, samo gleda u svoju prošlost kako bi našla rješenja za nove pastoralne probleme i novu evangelizaciju. Naprotiv, ona se osjeća gurnuta naprijed, pozvana da, poput Abrahama, napusti zemlju stečenih sigurnosti, to jest nekih načina rada i ponašanja ili struktura koje nisu primjerene, da bi se uputila prema »novoj zemlji«, od Boga obećanoj²⁵.

Dušobrižnik, posebno svećenik, u današnjoj situaciji jednostavno je prisiljen prihvatiti izazov demokracije i »ići naprijed«. Društvo i Crkva potrebni su ljudi koji su hrabri i imaju viziju novog i boljeg svijeta prema Božjem nacrtu. Pozvani su da kritički čitaju tradiciju i stvarnu situaciju i izrađuju programe koji bi vodili računa o tradicionalnim iskustvima, ali osobito o današnjim uvjetima. Međutim, nije dosta da budu jaki individualci, neke »jake osobe« koje su kadre povesti druge. Naprotiv, iako moraju imati ideje odnosno vizije novoga, oni su pozvani da surađuju. Suvremeni vizionar zna da je važno da što više ljudi sudjeluje u poja-

²² *Isto*, str. 122.

²³ *Isto*, str. 123.

²⁴ *Isto*, str. 122.

²⁵ E. ALBERICH: nav. dj., str. 22.

šnjenju vizija. Ne može se više živjeti od »improvizirane pastve«, to jest što pojedini dan donese, već od promišljenih programa. Svijest o nazočnosti Duha Božjega u svim članovima Crkve valjan je duhovni motiv da vodstvo u Crkvi ima povjerenja u članove, u sâm Božji narod. To pretpostavlja i duboko »suživljavanje« s ljudima, s vjernicima. Po primjeru Isusovu, koji je imao viziju da uspostavi Kraljevstvo Božje među ljudima, nove odnose osobito s Bogom, dušobrižnik će »biti s ljudima« na taj način da se nauče »da se pitaju« što Bog želi od njih, uvijek okrenuti prema budućnosti.

Tu se postavlja pitanje hoće li dušobrižnik predvoditi samo reformiranje postojećih pastoralnih modela i struktura, ili će raditi novim poletom, kako kaže Ivan Pavao II., u traženju novih struktura zajedništva i življenja Božjega plana²⁶. Zato je potrebno više smjelosti, nešto »proročkog« i hrabrog, često beskompromisnog, što novo vrijeme očekuje. Dušobrižnik je čovjek koje će sve, osobito mlade danas uvoditi u treće tisućljeće²⁷. Zato je potrebno da se novi dušobrižnici odgajaju i podržavaju u ljudskoj i kršćanskoj hrabrosti²⁸. Učiti se »biti hrabar i ustrajan« tražan je zadatak. A budući da »učiti« znači »mijenjati se«, dušobrižnik vizionar jest čovjek ideja, ali čovjek koji mora biti spreman na promjenu i prilagođavanje, poslušan Duhu u Crkvi.

Nove prilike istodobno omogućuju takve zahvate, ali i na svoj način donose mnoge kušnje i izazove, počev od indiferentizma i zatvaranja prema transcendentnosti ljudske osobe, pluralizma mišljenja i ponuda. Na tom »tržištu ideja« dušobrižnik se predstavlja u Kristovo ime, s ponudom njegove radosne vijesti, starom i uvijek novom i originalnom. U svojem djelovanju, međutim, ne može više nastupati »obrambenim stilom« kao u vrijeme kad je bio u svojevršnom »getu«. Demokratski procesi otvorili su nove mogućnosti za kritičko-proročku funkciju na razini društva, ali i na razini Crkve. Kolikogod se ne smije dati svesti na ulogu »narodnog dušobrižnika« koji bi činio ili »blagoslivljao« ono što određenim čimbenicima danas odgovara, makar to zahtijevali i »viši nacionalni ciljevi«, toliko se mora oduprijeti i napasti »zadovoljavanja religioznih potreba« distanciranih vjernika koji ponekad nešto trebaju od Crkve. On je pozvan da formulira projekt kršćanske odnosno župne zajednice koja će biti mjesto autentičnog življenja Evanđelja i »kršćanskog specifikuma«, ali također i modalitete »evangelizacije javnosti«, služeći se suvremenim sredstvima, počev od elektronskih medija i dr.

Zato će suvremeni dušobrižnik svojim govorom i životom zapravo »provocirati« društvo i crkvenu zajednicu, izazivajući ih na novost života bilo u zalaganju

²⁶ PAPA IVAN PAVAO II.: *Catechesi tradendae*, br. 67.

²⁷ PAPA IVAN PAVAO II.: *Tertio millenio adveniente*, br. 58.

²⁸ Usp. P. ZULEHNER: *Teologia pastorale 1. Pastorale fondamentale. La Chiesa fra compito e attesa*, Brescia, 1992., str. 295.

za temeljne ljudske i kršćanske vrijednosti, za duhovno-etičnu dimenziju politike, za socijalnu pravdu i dr., bilo za nove oblike življenja i svjedočenja odnosa s Bogom Isusa Krista. U isto vrijeme potrebno je da ostane nenavezan na nijednu grupaciju ili model kršćanstva u Crkvi, jer on je poslan za sve, a pogotovo ne na političku stranku ili pokret u društvu, jednostavno stoga što mora biti »evandeoski slobodan«.

Ipak, valja na kraju reći da se današnji dušobrižnik osjeća ponekad preopterećenim i često neshvaćenim. Spas je u pokretanju svih »zdravih snaga« u Božjem narodu da preuzmu svoju ulogu, uvijek ostajući nositelji ideja koje će pokretati, makar se suočili s ne malim otporima mase pasivnih vjernika, pa čak i s dijelom drugih dušobrižnika. Budućnost je ipak hrabrih, makar i na trenutke umornih od neshvaćanja i neprihvatanja. Nužno je biti prorok, to jest »vjerovati utopiji« čije je značenje da anticipira u bliskoj budućnosti »posljednju kršćansku utopiju«²⁹.

Umjesto zaključka

Slika dušobrižnika u povijesti je poprimala razna obilježja. Ipak se može reći da su Drugim vatikanskim saborom, odnosno poimanjem Crkve koje je crpilo nadahnuća na izvorima Objave i iskustvu povijesnog hoda te pozornijim čitanjem »znakova vremena« udareni temelji za autentičnije shvaćanje lika i mjesta dušobrižnika u Crkvi danas. Postaje barem očitije da, ako je Crkva pozvana da u svijetu dubokih promjena radi na općem »strategijskom planu« nove evangelizacije, valja zauzetije razmišljati i o ulozi dušobrižnika koja mora odgovarati zahtjevima Crkve, oslobađajući ga za pokretanje obnove i uvođenja vjernika u treće tisućljeće kršćanstva.

U situaciji u Hrvatskoj dušobrižnika na to sile i nove društvene prilike koje omogućuju novo mjesto Crkve, ali i donose nove izazove. Rješenje treba tražiti i u senzibiliziranju svega Božjega naroda i razvijanju potencijala karizmi svih krštenika za djelo služenja. Rascvat novih pastoralnih službi u vjernika laika omogućivat će nazočnost Crkve i njezino spasiteljsko djelo. Moramo priznati da se još nedostatno radi na artikuliranju upravo novih tipova dušobrižništva iz redova vjernika laika te na razvijanju kršćanske svijesti služenja i poslanja cijelog Božjeg naroda, to jest brige za druge. Dakako, ne bi bilo dobro kad bi taj proces negdje izazvao i određenu polarizaciju na razini kler-laici, štoviše i osjećaj svojevrsne ugroženosti jednih od drugih. Uz jednakost dostojanstva svih, ali u različitosti službi, trebat će posebno gojiti i načelo komplementarnosti i suradnje svih

---

²⁹ AA.VV.: *Comunione di Comunità. Progetto parrocchia* 1980., Assisi, 1980., str. 85.

u zajedničkom djelu. U takvoj situaciji ministerijalno svećeništvo ili dušobrižništvo još više dobiva na svojoj važnosti.

Valja reći da taj proces ne ide lako, pogotovo ako se prihvaća ekleziologija Drugog vatikanskog sabora a često se, čak i nesvjesno, radi po načelima stare ekleziologije i pastoralne teologije kao da se i nije puno toga promijenilo. Ako je ponegdje i ponekad takva praksa na djelu, suvremeni dušobrižnik je pozvan da se ne »miri sa situacijom« koja često rađa stagnaciju i duhovnu letargiju. Na kraju držim umjesnim navesti misao pastoralista P. Zulehnera: »Tradicionalni oblici života i zajedničarske crkvene djelatnosti su pri kraju, naslijeđeni oblici dušobrižništva i pastoralne strukture postaju neefikasni, ali u isto vrijeme na djelu su nove inicijative«³⁰.

Ovim izlaganjem nastojao sam upravo na njih ukazati, da bismo vidjeli kako se i pomoću kojih modaliteta danas dušobrižničkom službom, bilo da se iskazuje u naviještanju Božje riječi, bilo u slavljenju sakramenata, pomaže ljudima u njihovom autentičnijem susretu s Bogom i smislenijem životu. A to će se, prema riječima hrvatskog teologa T. Šagi-Bunića, događati ako svi, osobito prezbiteri, budu spremni na stvaralaštvo, to jest ako »zore onim bogatstvima koja im je Bog dao, a ne da budu imitatori«³¹.

Summary

WEATHER THE PICTURE OF THE PRIEST IN THE CHURCH IS CHANGING?

Starting point in this explication is necessity, expressed on the Second Vatican Council, and as well present pastoral situations, that the picture of the pastor, that is, his role and place in the Church, should be rethought, as an authentic answer to his mission. Following Council's ecclesiology of community and on the base of modern man consciousness about his dignity surface necessity for more active cooperation and co-responsibility, with widening an accent put on a meaning of »priesthood«, respectively a pastoral worker, from ministerial clergy toward laics, starting from catechists to the all other ministres.

Taking consideration changing a priesthood picture, they should put the accents on those roles that suit the most to the Church and expectance of contemporary man who is very keen on relations within Church marked with division »clergy-laics« and relations stipulated with it. Obviously, among and into this new hallmark of priesthood enter dialogic characteristics of his work. Ecclesiological principle of community ask for a pastor who can build it up and to collect and congregate believers, what is his evangelic

³⁰ P. ZULEHNER: *Theologia pastorale* 2, nav. dj., str. 181.

³¹ T. ŠAGI-BUNIĆ: *Ali drugog puta nema*, nav. dj., str. 156.

task. Today, new evangelical movement emphasizes it. Building up a community demands that pastor is animator and coordinator of Church life and activity and within that range propagator of a new laic's ministries in the Church. He is a witness of the faith and he transfers its messages and experiences. That enables him to be more and more spiritual therapist and leader. To fulfill this task he should be the man of ideas that means, he must have clear vision what he is heading for, what is in actuality eschatological purpose of Church existence.

Key words: *pastor-priest, dialog, evangelization, a ministry in the Church, relation to the laics.*

Preveo Rudolf Amerl